

LES VISITES PASTORALS A INCA

Santiago Cortès i Forteza

Del tema de les visites pastorals, un tema prou ambiciós i alhora desconegut perquè s'ha estudiat poc, sols conec tres estudis seriosos: el que va fer el Dr. Llorenç Pérez sobre les visites del bisbe Diego de Arnedo, el que va fer Mn. Josep Estelrich -que vaig tenir el plaer de publicar a la col·lecció "Ximbellí"- sobre les visites del bisbe fra Joan de Santander, i darrerament un estudi i transcripció de les visites pastorals a Montuïri que ha realitzat Mn. Bartomeu Moll i que encara roman inèdit.

Ambiciós perquè és un tema tan ample que donaria per fer més d'una tesi doctoral.

S'ha parlat molt del concili de Trento i no poques vegades la gent té una idea equivocada, aquella frase que es diu de forma despectiva: "Aquest pareix des Concili de Trento" per referir-se a una persona retrògrada, no és més que una manera molt particular i alhora, per a mi, equivocada d'interpretar el que va fer aquell concili. Lògicament no tot el que va fer i manar el concili de Trento ara ens agrada, però he de dir que en aquell moment i en moltes coses va ser molt encertat i va ajudar a avançar l'Església. Resumint podríem dir que va posar ordre dins l'Església en uns moments que semblava que tothom feia el que volia: bisbes que no residien a la diòcesi o rectors a les parròquies, que cobraven el benefici de la diòcesi o de la parròquia i un altre els feia la feina. La preparació del clergat no era del tot la més adequada, cosa que, unida a una gran pobresa, feia que la parròquia es ves en una gran deixadesa, tenint en compte que Mallorca en el segle XVI patia molta penúria i els beneficis eren de renda molt baixa i també les incursions dels moros, que eren molt freqüents, fet que empobria cada dia més la ja castigada, per les grans sequeres, gent dels nostres pobles. Els jurats feien el que podien per ajudar, però no sempre era possible. Una de les bregues que hi solia haver entre els jurats i el bisbe era que els jurats, amb molt bon criteri, volien imposar que els beneficis sols es donassin a gent d'aquí, del poble, i no a qualsevol que vingüés de la Península.

Per solucionar la mala preparació de molts capellans establí que per predicar o confessar s'havien de passar uns exàmens i que tots aquells que pretenguessin l'ordenació de prevere havien d'estudiar uns estudis específics, i per això instituí el seminari.

Les celebracions moltes vegades eren una mescla de litúrgia i de representacions teatrals, hi havia molts abusos, per això el concili prohibí les representacions teatrals en temps de les celebracions litúrgiques. Moltes altres coses podríem anar enumerant que foren corregides pel concili, però crec que amb tot el que he dit se'n podrà donar una idea bastant aproximada, si no de tot el que va fer i dir el concili, almanco de la idea que pretenia: renovar l'Església.

Un dels mitjans més importants de què se serví el concili de Trento per implantar la reforma fou, sens dubte, el de les visites pastorals. Encara que no fou una idea original, ja que les visites de reconeixement fetes pels superiors eclesiàstics als seus respectius súbdits són tan antigues com la mateixa Església, fou el concili de Trento el que donà a aquestes visites la seva forma jurídica que, d'una manera o una altra, s'ha conservat fins fa pocs anys.

Els bisbes, per si mateixos o bé per mitjà del seu vicari general o d'un visitador, estaven obligats a visitar la seva diòcesi tots els anys i, si això no fos possible, cada dos anys. Molt temps després, el codi de dret canònic reduí aquesta obligació a una vegada cada cinc anys.

S'havien de visitar totes les esglésies parroquials i les esglésies sufragànies, o sigui, aquelles esglésies que eren auxiliars de les parròquies. Més tard s'hi varen incloure els monestirs de monges de clausura i fins i tot els oratoris privats. Els temples conventuals es visitaren després de l'exclaustració, quan ja depenien de les parròquies.

Eren objecte de visita els temples: sagrari, pila baptismal, altars; sagristia: ornamentals litúrgics, vasos sagrats i estris per al culte (calces, copons, custòdies, patenes, creus processionals, encensers, etc.), sants olis, veracreu i reliquiariis, tovalles, corporals i purificadors, canelobres, llibres litúrgics i de cor, i els llibres sacramentals (baptismes, confirmacions, matrimonis, mandes pies o de difunts i status animarum); el concili de Trento manà que cada parròquia tingués els seus llibres i que s'hi anotassin.

Les visites pastorals són considerades com un gran instrument de reforma. A Mallorca, al cap de mols anys de bisbes absentistes, les visites suposaren un primer contacte del bisbe amb el poble. Certament, el cerimonial cortesà no suscitava situacions en les quals la proximitat del visitador es mostràs amb claredat; la mentalitat del temps sabia distingir entre l'etiqueta obligada i l'actitud distant.

Les visites pastorals posttridentines començaren tot just quan el concili de Trento tancava les seves sessions. El seu interès és primordialment religiós. Però s'escolen elements demogràfics, econòmics, culturals, etc. Entre d'altres interessos, hi havia una cura minuciosa sobre la dotació mínima de les escoles, que es reflecteix en les actes que coneixem. Un fet molt interessant és que s'havia d'estendre acta bastant detallada de la visita. A l'Arxiu Diocesà se'n guarden moltes i també a alguns arxius parroquials trobam còpies de les actes de les visites a aquella parròquia, ja que un dels llibres que era obligat tenir era el de les visites pastorals. Algunes actes, poques, han estat editades. Un estudi acurat d'aquests documents ens permetria reconstruir sobre el que treballaven els bisbes, o els visitadors que els suplien,

quan no visitaven directament les parròquies. Hem de dir que, en bona part, les actes de visita no són detallistes en la precisió de l'estat del clergat pel que fa a les estadístiques, ni tampoc entren molt en la descripció de l'exercici de les tasques de cadascun.

El primer que realitzà la visita pastoral fou el bisbe Diego de Arnedo, que dugué a terme cinc visites durant els deu anys que durà el seu pontificat. La primera la realitzà personalment i les altres quatre, per mitjà del seu familiar, el Dr. Llorenç Foncilles, que era rector de Sineu.

La tempestiva renúncia del bisbe Campeggio, el 1558, va possibilitar la prompta execució de les prescripcions tridentines. El succeí l'aragonès Diego de Arnedo, que era home aliè al caràcter mediterrani i més que implantar la reforma tridentina la va imposar. Era un home de caràcter fort, i abans de venir a Mallorca ja havia tingut conflictes per la seva rigidesa.

El bisbe Diego de Arnedo fou nomenat bisbe de Mallorca el dia 19 de setembre de 1561, era capellà de Saragossa i dia 17 d'octubre deixà Mallorca per fer-se càrrec de la diòcesis d'Osca.

VISITES PASTORALS REALITZADES A INCA FINS A 1904, LES ACTES DE LES QUALS ES CONSERVEN A L'ARXIU DIOCESÀ

Diego de Arnedo (1561-1572)	7? d'octubre de 1563 10 de desembre de 1564 1 d'octubre de 1568 4 de setembre de 1570 15 de maig de 1572
Joan Vich i Manrique (1573-1604)	2 ^a dominica de novembre de 1578 28 de setembre de 1581
Pedro d'Alagon (1684-1701)	6 de juny de 1686 25 de setembre de 1691
Atanasio de Esterripa (1712-1721)	16 de novembre de 1713
Juan Fernández Zapata (1722-1729)	22 de juny de 1726
José de Zepeda (1744-1750)	11 de octubre de 1746. Monestir de Sant Bartomeu
Llorenç Despuig (1750-1763)	12 de setembre de 1751
Francisco Garrido de la Vega 1763-1772	21 d'octubre de 1764
Pedro Rubió Benedicto i Herrero 1778-1794	9 d'abril de 1780 25 de maig de 1787. Monestir de Sant Bartomeu 27 de maig de 1787

Antonio Pérez de Hirias 1825-1842

1 de maig de 1827
3 de maig de 1827. Monestir de Sant Bartomeu

Rafel Mansó 1847-1851

29 d'octubre de 1849

18 de maig de 1860: es va fer inventari de les parròquies de Santa Maria la Major,
Sant Francesc, Sant Domingo i d'oratoris privats.

Mateu Jaume Garau 1875-1886

9 de juliol de 1877

Jacint Maria Cervera 1886-1897

14 de novembre de 1886. Monestir de Sant Bartomeu.

Pere-Joan Campins Barceló 1898-1915

23 de maig de 1904. Monestir de Sant Bartomeu
24 de maig de 1904. Església de Sant Francesc
25 de maig de 1904. Església de Santa Maria la Major
25 de maig de 1904. Església de Sant Domingo